

Бидъат тавассул ва унинг турлари

التوسل الممنوع وأنواعه

< Ўзбекча – Uzbek – الأوزبكي >

Абдуллоҳ ибн Абдулҳамид Ал-Асарий

عبد الله بن عبد الحميد الأثري

Таржима: Абу Абдуллоҳ Шоший

ترجمة: أبو عبد الله الشاشي

Бидъат тавассул ва турлари

Оллоҳ яхши кўрмаган ва рози бўлмаган сўзлар, амаллар ва эътиқодлар билан Оллоҳга яқин бўлишга ҳаракат қилиш бидъат-ножоиз тавассул ҳисобланади. Бу тавассул тури аксарият васила қилувчи инсонларни Оллоҳ рухсат берган тавассул шаклидан ғафлатда қолишларига сабаб бўлгандир. Улар ношаръий васила билан овора бўлганлари оқибатида шаръий васила йўлларида узоклашдилар, амаллари беҳуда бўлиб, зиён қилдилар.

Энди мусулмонларга насихат қилиш, Ислом рисоласини етказиш ва ношаръий тавассул нима эканини билдириб қўйиш мақсадида унинг баъзи турларини айтиб ўтамиз:

Биринчи: Оллоҳ таолога шахсларнинг ҳаққи-ҳурматини ёки обрў-эътиборини ёки мартабасини ўртага қўйиб васила қилиш:

Дуода Оллоҳ таолодан бир кишининг ҳаққи-ҳурматини ўртага қўйиб сўраш, бидъат тавассул жумласидандир. Бир киши: «Эй Оллоҳ! Пайғамбаринг ҳаққи-ҳурмати, ёки фалончи банданг ҳаққи-ҳурмати юзидан Сендан сўрайман», дегани каби. Бундай тавассул кўриниши ИСЛОМ ДИНИДА ЙЎҚДИР.

«**Биз Китобда бирон нарсани қўймай** (ёзганмиз, баён қилганмиз)»¹, деган Оллоҳнинг китобида ҳам, “Расулуллоҳ бизга ҳамма нарсани, ҳатто хожатхона одобларини ҳам ўргатдилар”², деб хабар берган суннатда ҳам бундай тавассул кўриниши йўқ ва келмагандир. Шунингдек, саҳобаларнинг амалларида ҳам бундай тавассул топилмайди. Исломда буюрилган тавассул тури эса, Оллоҳдан Унинг гўзал исмлари ва олий сифатлари билан сўрашлиқдир.

Бидъат тавассулнинг бу кўриниши кишини катта ширкка етаклайди. Агар у Оллоҳ таолога ҳам худди раҳбар ва ҳокимга ўхшаб ўртага орачи-воситачи қўйилиши керак, деб эътиқод қилса катта ширкни қилган бўлади. Чунки у Холик (Яратувчи)ни махлуқ (яратилганлар)га ўхшатилади. Ваҳоланки, Оллоҳни махлуқларига ўхшатишмайди. Зеро Унинг бир кимсадан рози бўлишида (унинг сўраганини бериши, дуосини ижобат қилишида) орачиларга ҳожати йўқ, агар бир кимсага ғазаб қилса, орачилар уни кутқариб ололмайди ҳам.

Шуни яхши билингки, бандалар ҳар қанча юксак мақомларда бўлса: хоҳ фаришта, хоҳ пайғамбар, хоҳ расул бўлса ҳам, уларни Оллоҳ азза ва жаллага ҳаргиз қиёслаш мумкин эмас. Чунки бандалар Холик-Яратувчига муҳтождирлар. Оллоҳ эса ягона Яратувчи бўлиб, орачи-воситачилардан беҳожат Зотдир. Мана Оллоҳ таоло шундай марҳамат қилади: **«Ва Оллоҳни қўйиб, улар учун осмонлар ва Ердан бирон нарсани**

¹ Анъом: 38.

² Муслим ривояти.

ризқ қилиб бера олмайдиган, ҳеч нарсага қодир бўлмайдиган бутларга ибодат қилурларми?! Бас, Оллоҳнинг ўхшабини қидирманглар! (У зотнинг мисли — ўхшаши йўқдир.) **Албатта Оллоҳ (барча нарсани) билур, сизлар (эса ҳеч нарсани) билмассиз»³.**

Шунинг учун ҳам саҳобалар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам вафотларидан кейин, дуо қилиб бериши учун амакилари Аббосга мурожаат қилдилар. Лекин улар Пайғамбаримиз ҳаётда экан дуоларида: «Эй Оллоҳ, Пайғамбаринг ҳаққи-хурмати бизга ёмғир ёғдир», вафотларидан сўнг: «Эй Оллоҳ, Аббоснинг ҳаққи-хурмати бизга ёмғир ёғдир», демаганлар. Чунки бу бидъат дуо кўриниши бўлиб, Оллоҳнинг китобида бунинг асли йўқ, саҳобалар Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ҳам буни таълим олмагандилар. Шу сабабдан улар бундай дуо қилмадилар. Бордию кимнингдир ҳаққи-хурматини ўртага қўйиб васила қилиш жоиз бўлганда, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламни ҳаққи-хурматини ўртага қўйиб сўралган бўларди ва у зот бунга ҳақлироқ ҳам эди. Бироқ тавассулнинг бу кўриниши Макка давридаги мушрикларнинг ширки билан бир хилдирки, Оллоҳ таоло улар ҳақида шундай дейди: **«У зотдан ўзгаларни («худо») қилиб олган кимсалар: «Биз (ўша «худо»ларимизга) фақат улар бизни Оллоҳга яқин қилишлари учунгина ибодат қилурмиз», (дерлар)»⁴.**

Оллоҳ сизни раҳматига олсин, шуни билингки, мавқе-эътибори ҳар қанча баланд бўлишидан қатъий назар бир бандани ёки унинг ҳаққи-хурматини васила қилинганда қайсидир маънода у фойда ёки зарар бера олади, деб эътиқод қилинса, Ислом миллатидан чиқарадиган катта шикр қилинган бўлади, Оллоҳ асрасин!

Иккинчи: Авлиё ва солиҳ инсонлардан дуо қилиб сўраш, уларга назр қилиш ва улардан мадад тилаш:

Солиҳ кишилар ўлганларидан кейин, улардан дуо сўраш, уларнинг ҳаққи-хурматларини ўртага қўйиб васила қилиш ва уларга назр қилиш, ИСЛОМ ДИНИГА ЁД НАРСАДИР. Бу катта ширк бўлиб, тавҳидга путур етказди. Масалан: «Эй фалончи Ҳожам! Эй фалончи Пирим! Ўзинг қўлла, мушкулимни осон қил... Мен учун Оллоҳдан сўранг, ёки Мен сизнинг паноҳингиздаман, сиздан ва Оллоҳдан мадад сўрайман» каби дуолар, илтижолар ширкий сўзлар жумласидандир.

Шунингдек, ўлиб кетган солиҳларга назр қилиш ҳам бидъат василадир. Масалан: «Эй Саййидим, агар Оллоҳ менга буни насиб қилса, сиз учун шуни қиламан. Эй Пирим, манави иш амалга ошсин, сиз учун бундай қиламан. Ёки соғайиб кетай, ёки фарзанд кўрай, сиз учун ундай, бундай қиламан» каби назр қилишлар, буларнинг барчаси Оллоҳдан бошқага қилинган саналади. Оллоҳ таолодан бошқаси учун қилинган ҳар қандай ибодатдан Ислом безордир. Оллоҳ таоло айтади: **«(Мушриклар) Оллоҳ учун Унинг Ўзи яратган экин ва чорвалардан бир улуш ажратиб, ўзларича: «Бу Оллоҳ учун, бу (қолгани) эса бутларимиз учун», дедилар. Ўрни келганда бутлари учун**

³ Наҳл: 73-74.

⁴ Зумар: 3.

бўлган улуш Оллоҳ (нинг улуши)га қўшилмайди. Оллоҳ учун бўлган улуш эса бутлари (нинг улуши)га қўшилаверади. Нақадар ёмон ҳукм чиқарадилар-а!»⁵.

Оллоҳдан бошқага юзланиш, ўликларга дуо-илтижо қилиш, мазорларга шамлар ёқиш, қабрларнинг устига мақбаралар қуриш ва бунга ўхшаш амаллар баъзи жоҳил кишиларнинг ишлари бўлиб, Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг, у зотнинг саҳобаларининг ва тобеинларнинг йўли эмасдир. Чунки улар дуо ибодат ва фақат Оллоҳ таологагина қилиниши вожибдир, деб эътиқод қилишган. Мана Оллоҳ таоло айтади: **«Бандаларим Сиздан (эй Муҳаммад) Мен ҳақимда сўрасалар, Мен уларга яқинман. Менга дуо қилган пайтларида дуогўйларининг дуосини ижобат қиламан. Бас, ҳақ йўлга юришлари учун (улар ҳам) Менинг (даъватимга) жавоб қилсинлар ва Менга иймон келтирсинлар»⁶.**

Муваҳҳидлар имоми соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳам саҳобаларга «Дуо ибодатдир»⁷, деб таълим берганлар.

Шундай экан, дуо улуҳият тавҳидининг хусусиятларидан бўлган ҳолда қандай қилиб уни Оллоҳдан бошқага қилиш мумкин?!

Маълумингиз бўлсинки, юқорида айтиб ўтилган амалларнинг ҳаммаси набийлар ва расуллар олиб келган тавҳид калимасига зиддир. Тавҳид — ибодатни бирор кимсага қилмай, фақат ёлғиз, шериксиз Оллоҳгагина қилишдир. Пайғамбарлар Оллоҳ таолонинг амал солиҳ ва шариатиға мувофиқ бўлсагина қабул қилишини баён қилдилар. Шунингдек, Оллоҳ таоло барча нарсани кечирешини ва фақат ширкнигина кечирмаслигини етказдилар. Оллоҳ таоло айтади: **«Албатта Оллоҳ Ўзига (бирон нарсанинг) шерик қилинишини кечирмас. Шундан бошқа гуноҳларни Ўзи хоҳлаган бандалари учун кечирур. Ким Оллоҳга (бирор кимса ёки нарсани) шерик қилса, бас, у буюк гуноҳни тўқиб чиқарибди»⁸.**

Учинчи: Авлиёларнинг руҳлари учун қурбонлик қилиш ва қабрлари атрофида илтижо қилиб ўтириш:

Баъзи жоҳил мусулмонлардан содир бўлаётган ишлар: авлиёларнинг қабрлари, зиёратгоҳлари ва мақбаралари атрофида муайян мавсумларда ва бошқа замонларда уларга атаб қурбонлик қилиб қон чиқаришлари, ўша жойларга касал кишиларни олиб бориб, мақбаралар атрофида илтижо қилиб ўтиришлари ва кечани ўша ерда ўтказишлари, ўша қабр ва мақбаралардаги ўликлардан дардларига шифо сўрашлари, уларга дуо-илтижо қилиб, мадад тилашлари, буларнинг бари Оллоҳ руҳсат бермаган, залолатга олиб борадиган бидъатлардир. Бу амаллар дастлабки жоҳият амалларидан ва Оллоҳ таолонинг ибодатида ширк келтириш жумласидандир. Ҳолбуки, Оллоҳ таоло бу ширкдан қайтариб шундай деган: **«Оллоҳга ибодат қилинглр ва Унга ҳеч нарсани шерик қилманглр!»⁹, «Бас, билиб туриб ўзгаларни Оллоҳга тенглаштирманг»¹⁰.**

⁵ Анъом: 136.

⁶ Бақара: 186.

⁷ Термизий ривояти.

⁸ Нисо: 48

⁹ Нисо: 36.

Бу ботил амалда бардавом бўлганнинг ҳам, бунга қўл қовуштириб гувоҳ бўлиб турганнинг ҳам ҳукми аинидир. Яъни Оллоҳга ширк келтирган ҳукмидадир.

Ўзларини Исломга нисбатлаган кўп жоҳил кишиларнинг Қуръон, Суннат ва уммат ижмоси билан собит бўлган машруъ тавассул кўринишлари бор бўлишига қарамай, унга қиё боқмасдан, мазкур бидъат тавассулни ушлаб олганларини кўриб ҳайрон қоласиз. Уларнинг Оллоҳ азза ва жалла рухсат бермаган, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам қилмаган, бу умматнинг салафи солиҳидан нақл қилинмаган бидъат тавассулни ва ўзлари тўқиб чиқарган дуоларни ушлаб олганини кўрасиз.

Мусулмон биродарлар! Анави бидъат тавассул кўринишларини инкор қилган фақат биз эмасмиз, балки у динимизнинг асосларидан ва саҳобалар, тобеинлар, тўрт мазҳаб имомлари ва уларга эргашганларнинг мазҳабидир. Зеро динда ҳар қандай бидъат қайтарилгандир!

Мусулмонларнинг тавассул борасида тўғри йўлдан узоқлашишларининг сабаблари

Биринчи сабаб: Аксарият мусулмонларнинг бидъат тавассулга кириб қолишларининг асосий сабаби ТАҚЛИДДИР. Тақлид дегани, далили йўқ қавлни ушлаб олишлиқдир. Бу эса шаръан ножоиздир. Тақлид қилувчи киши муайян бир олимга тақлид қилиб, агарчи шаръий далиллар унинг аксини исботлаб турса ҳам унинг сўзларидан чикмайди.

Ваҳолангки, Оллоҳ таоло кўпгина оятларда буни қоралаган ва ундан қайтаргандир: **«Қачон (уларга): «Оллоҳ нозил қилган ҳукмларга бўйсунингиз», дейилса, улар: «Йўқ, биз ота-боболаримизни қандай йўлда топган бўлсак, ўшанга эргашамиз», дейишади. Агар оталари ҳеч нарсага ақллари етмаган, тўғри йўлни тополмаган бўлсалар, ҳам-а?»¹¹.**

Шунингдек, салаф олимлар ҳам, мужтаҳид имомлар ҳам тақлиддан қайтарганлар. Чунки тақлид, мусулмонлар сафини заифлаштирадиган ва талашиб-тортишишга йўл очадиган сабаблардан биридир. Бирдамлик эса, эргашишда ва ихтилоф юзага келганда Оллоҳ ва Расулига мурожаат қилишдадир. Шу сабабдан саҳобаларни ҳамма масалаларда муайян бир кишига тақлид қилганларини кўрмайсиз. Шунингдек, тўрт мазҳаб имомлари ҳам ўз фикрларида туриб олмаганлар, агар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ҳадис етиб келса, фикрларидан қайтганлар ҳамда одамларни улар далил қилган нарсаларни билмасдан туриб тақлид қилишдан қайтарганлар. Чунки улар Оллоҳ таолонинг қуйидаги сўзини яхши тушунганлар: **«(Эй инсонлар), сизларга Раббингиздан нозил қилинган нарсага (Қуръон ва Суннатга) эргашингиз! Ундан ўзгаларни дўст тутиб, уларга эргашмангиз! Камдан-кам панд-насиҳат олурсизлар»¹².**

¹⁰ Бақара: 22.

¹¹ Бақара: 170.

¹² Аъроф: 3.

Иккинчи сабаб: Оят ва ҳадисларни баъзиларини олиб, бошқаларини ташлаш. Шунда ҳам улар олган оят ва ҳадислар уларнинг муродларига хужжат бўлмайди ва уларнинг фикрларини қўллаб-қувватламайди. Улар ё оят ва ҳадисларнинг тўғри тафсирини идрок қилмаган, ё ҳақиқатдан узоқ таъвилларга кирган бўладилар.

Шундай оятлардан бири: «**Эй мўминлар, Оллоҳдан қўрқингиз ва Унга васийла ахтарингиз**»¹³. Бу оятдаги василадан мурод, Оллоҳ таолога У зот рози бўладиган тоат-ибодат ва амаллар билан яқин бўлиш йўлини ахтаринглар, демакдир. Ушбу маънода муфассирлар ўртасида хилоф йўқдир.

Энди бу оятни Оллоҳдан бошқасидан ёрдам сўрашликнинг жоизлигига далил қилинишига келсак, бу Оллоҳнинг каломини ўрнидан ўзгартириш, бузиб кўрсатишдир.

Демак, Оллоҳ таоло унга буюрган васила, У зотга солиҳ ва Уни рози қиладиган амал билан яқин бўлишга ҳаракат қилиш экан. Бу тафсир борасида муфассирлар ўртасида хилоф йўқдир.

Ҳадислардан эса, юқорида баёни ўтган Умарнинг Аббосни васила қилгани ҳақидаги ҳадис уларга чигаллик яратди ва Умар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга қариндошлиги учун Аббоснинг ўзини васила қилган эди, дедилар. Биз айтамызки, унда улар Язид ибн Асвад Журашийнинг ҳолига нима дейдилар? Муовия ва мусулмонлар ёмғир сўраб Журашийни васила қилдилар, яъни Жураший улар учун Оллоҳга дуо қилди, Оллоҳ таоло унинг дуосини ижобат қилди ва ёмғир ёғдирди.

Шунингдек, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдига келиб, «Оллоҳга дуо қилинг, менга офият берсин», деган кўзи ожиз киши ҳақидаги ҳадисда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Истасанг дуо қиламан (шифо топасан), истасанг сабр қил. Сабр қилганинг яхшироқдир», дедилар. У эса «Оллоҳга дуо қилиб беринг», деди. Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам унга чиройли, мукамал таҳорат олишга ва қўйидагича дуо қилишга буюрдилар: «Эй Оллоҳ, мен Сенга раҳмат пайғамбари — пайғамбаринг Муҳаммад билан юзланаябман. Эй Муҳаммад, ҳожатим раво бўлсин дея мен сен билан Раббимга юзланаябман. Эй Оллоҳ, унинг мен ҳақимда шафоати (дуоси)ни қабул қил!». Шундай деб дуо қилган эди, кўзига нур берилди ва кўриб бошлади». Бу ҳадиснинг маъноси очик-равшандир. У Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ўзининг ҳаққига дуо қилишини сўради ҳамда ўзи ҳам Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг дуоларини қабул қилинишини сўраб Оллоҳга дуо қилди: «Эй Оллоҳ, унинг менинг ҳаққимга қилган дуосини қабул қил», деди.

Учинчи сабаб: Асли бўлмаган, баъзан дин асосларига муҳолиф бўлган заиф ва тўқима ҳадисларга амал қилиш. Мисол тариқасида улардан баъзиларини айтиб ўтамиз:

— «Менинг ҳаққи-ҳурматим билан (Оллоҳга) васила қилинглар, чунки менинг ҳаққи-ҳурматим Оллоҳнинг наздида улуғдир»;

— «Одам алайҳиссалом гуноҳ қилиб қўйганда «Эй Раббим, Муҳаммаднинг ҳаққи-ҳурмати ила мени кечиринг»ни сўрайман», деди. Шунда Оллоҳ: «Муҳаммадни ҳали

¹³ Моида: 35.

яратганим йўкку, уни қаердан билдинг», деди. Одам: «Эй Раббим, мени яратиб, менга руҳингдан пуфлаганингда бошимни кўтариб қарасам, Аршнинг устунларига Оллоҳдан ўзга илоҳ йўк ва Муҳаммад Унинг расулидир, деган ёзувни кўрдим. Шундан билдимки, (у энг суйган банданг экан, чунки) Сен ўз исминг ёнида фақат Ўзингга энг суюкли бандангни келтирасан», деди. Шунда Оллоҳ: «Сени кечирдим. Агар Муҳаммад бўлмаса эди, сени яратмаган бўлардим», деди». Имом Заҳабий «ал-Мийзон» китобида юқоридаги ҳадисни ботил ва тўқимадир, деган.

— «Ким уйидан намоз (ўқигани масжид сари йўл)га чиқса ва «Эй Оллоҳ, мен Сендан сўровчиларнинг ҳаққи-ҳурмати билан сўрайман, бу қадамларимнинг ҳаққи-ҳурмати билан сўрайман...», деса...», деган ҳадис заифдир. Шайхул-ислом ва Заҳабий заиф деган.

Хотима ўрнида: Муваҳҳид (фақат Оллоҳга ибодат қилган мўмин) банда бидъат тавассул турларидан узоқ юриши лозимки, уларни қилган киши ё катта ширкка, ё кичик ширкка, ёда харом бўлган бидъатга кириб қолиши тайин. Яна унда дуонинг ижобат бўлмаслигини кафолатлайдиган дуода хаддан ошишлик бор. Зеро Оллоҳ таоло фақат шариатиға мувофиқ бўлган амалнигина қабул қилади. Шунингдек муваҳҳид банда Қуръонда ва Суннатда келган дуоларни қилишга ҳарис бўлмоғи лозим. Чунки уларнинг ижобат бўлиши аниқроқ ва улар билан дуо қилишда ажр ва савоб бордир.

Эй Оллоҳ, биз Сендан гўзал исмларинг ва олий сифатларинг билан, Сенга бўлган иймонимиз, раҳмат пайғамбари бўлган Пайғамбарингга бўлган муҳаббатимиз, унинг суннатиға тобелигимиз билан, Сенинг Карим Юзинг учунгина қилган солиҳ амалларимиз билан сўраймиз, бизни Сенинг йўлингда хизмат қиладиган, динингга даъват қиладиган муваҳҳид бандаларингдан қил! Пайғамбаринг йўлида юрадиган қил! Ҳақда узра собитқадам қил! Бизни душманларимиз устидан ғолиб қил! Албатта, Сен дуоларни эшитиб, ижобат қилгувчи Зотсан. Ва Пайғамбаримиз Муҳаммадга, унинг оиласига, саҳобаларига ва қиёматгача уни дўст тутганларга Оллоҳнинг саловоту саломлари бўлсин.

